

JEDAN KLESAR IZ XIV STOLJEĆA U DUBROVNIKU

Josip Lučić

U Historijskom arhivu u Dubrovniku nalazi se serija »Miscellanea saeculi XIV«. Seriju čine dvije kutije. U njima su pohranjene različite isprave, spisi, fragmenti datirani i nedatirani. Ta građa je velikim dijelom izbjegla dosadašnjim priređivačima arhivskih kataloga i popisa, npr. Čurilice, Gelčića i sl.

Zbog toga je prilično nepoznata. Premda u ovdje skupljenoj i spremljenoj građi nema podataka koji bi mogli biti od izuzetne važnosti, ipak se u njoj može naići na neki dosad nepoznat detalj koji se tiče nekog događaja ili osobe. Taj detalj omogućuje da upotpunimo dosadašnje znanje o pojedinim granama proučavanja dubrovačke prošlosti.

U drugoj kutiji te serije što nosi opći naslov »Testamenta et varia« nalazi se skupina dokumenata pod brojem 4, koja se zove »Fragmenta diversorum librorum cancellariae Ragusinae numero 17«. Među različitim, uglavnom nedatiranim i istrgranim listovima notarskih knjiga, naišao sam na interesantan list, foliju. Na njemu je, uz ostale notarske imbrevijature, zapisan i zanimljiv klesarski ugovor.

Klesar Jakob Velojević (Jacobus Velloeuch) obvezuje se 13. studenog isklesati Jakobu Grampa balkonatu na dva stupa, kao što je ona kod Martina de Bitia. Isto tako jedan »saracenski« prozor sa zavjesama (unam finestram seracenesca cum mantellotis). Zatim dva mala balkona (II balconcellos), jedan mali prozor (fenestram paruum), 60 neprobušenih menzola za stubište (LX dentes ad cagnolos). To će sve isklesati onako kako je kod rečenog Martina de Bitia. Osim toga, još 26 okruglih menzola (XXVI dentes rotundos) i 4 menzole za rubove uz prozore (et IIII dentes de perchanale) i sve menzole za balatur (et dentes sufficientes pro ballatorio). Sve će to klesar Jakob isklesati od korčulanskog kamena i donijeti Jakobu de Grampa na Pile do prvog Uskrsa. Za sav posao klesar Jakob će primiti 52 perpera.

Ugovor privlači pažnju iz više razloga. U njemu se spominju »saracenski« prozori. Izrada tih prozora bila je poznata u Dubrovniku. »U prvom katu su obični prozori iskićena šiljasta luka, kojima dovratnici imaju pro-

filiranu bazu i lisnate kapitele. Ti prozori se zovu u dokumentima 'saracenski', a ako su im lukovi zaobljeni nazivlju ih našim imenom 'grbavice' tumači C. Fisković.¹ Postoji i drugo mišljenje koje iznosi J. Tadić. Po njemu su to bili po svoj prilici kvadratni prozori. Na njih se stavljala pregrada, zaslون, rešetka, a štitila je ukućane od pogleda izvana. Ta se rešetka navodno zvala »saracenesca«.² Malo je vjerojatno da se ti prozori tako zovu zbog rešetke. U klesarskim ugovorima za izradu prozora, koliko mi je poznato, ne spominje se posebna izrada rešetke. Budući da se ugovara izrada pojedinih vrsta prozora (fenestra parva, fenestra seracenesca) od kojih se neki posebno nazivaju »saracenski«, očito je da se taj naziv odnosi na oblik prozora. Ne bi imalo smisla ni razloga praviti pojedine prozore i zvati ih »saracenski«, ako se na svaki mogla staviti rešetka, zbog koje i po kojoj će se onda oni tako nazivati. Prema tom tumačenju, jednostavno svaki prozor može biti »saracenski« na koji se stavi rešetka. Zbog toga je, čini mi se, ispravnije tumačenje da su to »obični prozori iskićena šiljasta luka, kojima ovratnici imaju profiliranu bazu i lisnate kapitele«.

Osim toga »saracenskog«, klesar treba da izradi i jedan običan mali prozor. Slijede zatim neprošupljene menzole (dentes) veoma različite namjene i oblika. Njih ima prilično velik broj: 90 komada.³ Svi ti kameni dijelovi moraju biti od korčulanskog kamena.

Ugovor je po svom sadržaju bogatiji od sličnih ugovora iz XIV stoljeća na koje je u literaturi već upozoreno. Zbog usporedbe donosim prijepis jednog klesarskog ugovora s imenom klesara iz 1348. godine,⁴ i drugog s imenima klesara iz 1366. godine.⁵

Izradu prozora i menzola preuzeo je klesar Jakob Velojević. On je dosad bio nepoznat među dubrovačkim klesarima u XIV stoljeću.⁶ Klesar Mihoje Velojević spominje se g. 1372. u Dubrovniku.⁷ Zacijelo je u rodbini ili srodstvu tome Jakobu.

Potrebno je taj ugovor Jakoba Velojevića datirati. Na notarskom foliju osim oznake mjeseca studenog, nema druge vremenske oznake. Moramo se pomoći vanjskim i unutrašnjim elementima da bismo došli do datacije ugovora i godine života toga klesara. Paleografska analiza teksta i rukopisa notara upućuje na drugu polovinu XIV stoljeća. U ostalim imbrevijaturama zapisanim na tom listu spominju se Jakob Sorgo, Vlahuša (Blaž) Sorgo, Mihača Budača, Mate Ragnina i drugi. Svi oni žive u drugoj polovini XIV stoljeća.⁸ Na taj smo način dobili širi okvir datacije. Pogledao sam i na vodeni znak koji se, srećom, sačuvao na foliju. To je glava vola. U knjizi Mošin-Traljić, Vodeni znakovi XIII i XIV stoljeća, I dio, Zagreb 1957, pod brojem 1326, ucrtana je glava vola koja u tančine po svim dimenzijama odgovara liku na ovom fragmentu. Taj je lik u toj knjizi datiran godinama 1374—1375. Prema tome, imali bismo manje-više točne godine kad je živio klesar Jakob Velojević i kad je sklopio navedeni ugovor.

Vodeni znakovi mogu varirati što se tiče datacije nekoliko godina. Zbog toga je potrebno pronaći još neki čvršći oslonac da bismo mogli ugovor datirati u tu godinu. Pregledavajući osobe koje se spominju na foliju, opazio sam kako piše da je u doba kad je ugovor sklopljen u Dubrovniku bio knez, rektor u mjesecu studenome Jakob Sorgo. To je u prvi mah ulije-

valo nadu da će se moći dokument lako datirati. Pojavila se, međutim, odmah teškoća. Jakob Sorgo bio je od godine 1366—1387. biran točno 17 puta za rektora dubrovačke komune.⁹ Trebalo je stoga listati zapisnike Velikog vijeća i doznati u kojoj je godini Jakob Sorgo bio izabran za rektora u studenome. Prema Monumenta ragusina, Libri reformationum IV, Jakob Sorgo bio je rektor u lipnju 1366, srpnju 1367. i u veljači i u rujnu 1379. godine. Zatim je prema Odlukama veća Dubrovačke Republike I, koje je objavio M. Dinić, Jakob Sorgo bio knez u listopadu 1380, 1383, i srpnju 1382. Zatim opet u siječnju 1385, i rujnu 1386. Te godine, dakle, ne dolaze u obzir jer u njima Jakob Sorgo nije bio rektor u mjesecu studenome. Za dalje istraživanje došle bi u obzir godine između 1367. i 1378. Budući da u godinama između 1367. i 1378. nisu sačuvani zapisi odluka dubrovačkih vijeća, pa prema tome ni Velikog vijeća jer je ono biralo kneza za svaki mjesec dana, bilo je potrebno pronaći drugu arhivsku seriju koja je sačuvana za to razdoblje, iz koje bi se moglo doznati kad je tko bio rektor u kojemu mjesecu. Serija Diversa notariae slabo nam može koristiti jer su tu zapisani uglavnom privatno-pravni ugovori, pa se ime rektora veoma rijetko spominje. Naprotiv, serija Diversa cancellariae donosi različite zapise vezane uz djelovanje rektora. Prolistao sam tu seriju od godine 1367. pa dalje. U 24. svesku Diversa cancellariae na foliju 82'—91, a pod godinom 1375. zapisano je da je u studenome bio rektor Jakob Sorgo. Tako smo uspjeli točno datirati ovaj fragment iz Miscellanea saeculi XIV, u kojem se nalazi klesarski ugovor sklopljen između klesara Jakoba Velojevića i Jakoba de Grampa, u studenome 1375, u kojem je Jakob Sorgo bio rektor. Ujedno se dala potvrda točnom datiranju vodenog znaka koji prikazuje glavu bika u onom obliku kako je nacrtan u spomenutom izdanju Mošin — Traljić, pod brojem 1326.

Zbog cjelokupnosti objašnjenja donosim prijepis čitavog folija u kojem je klesarski ugovor.

Notarski fragment iz XIV stoljeća iz Historijskog arhiva u Dubrovniku u *Miscellanea saeculi XIV*, u kutiji *Testamenta et varia*, u skupini 4. *Fragmenta diversorum librorum cancellariae Ragusinae No 17*.

Die XIII Nouembris (1375)

Milos preco comunis retulit se hodie mandato domini rectoris ser Jacobi de Sorgo gridasse in Ragusio in locis solitis quod nulla persona dare debeat aliquod dampnum uel facere pasturam uel intrare (in) possessionem ser Michaelis de Budaça positam in Grausio sub pena ordinata.

Die XIII Nouembris (1375)

Dobriça de Bresniça facit manifestum quod ipsa locat se et opera sua et seruire promictens Ane de Reghina per tempus quinque annorum. Et fideliter seruire promixit et non discedere ab dicta Ane per totum dictum tempus quinque annorum. Et Ane predicta promictit sibi dare victum et vestitum conderentem pro toto dicto tempore. Et in fine dicti temporis sibi dare yperperos quinque.

Dicta die (1375)

Jacobus Velloeuch petrarius facit manifestum quod ipse promictit et se obligat dare Jacobo de Granpa unam balchonatam de duabus columnis factam sicut est facta balchona(ta) Martini de Bitia. Et similiter unam finestram seracenesca cum mantellotis sicut est fenestra seracenescha dicti Martini. Et II balconcellos similes illis de Martini. Et unam fenestram paruam sicut est illa dicti Martini. Et LX dentes ad cagnolos sicut sunt illi dicti Martini. Et dentes

XXVI rotundos et IIII dentes de perchanale et dentes sufficientes pro ballatorio. Et res predictas dare promixit dictus Jacobus petrarius dicto Jacobo de Granpa ad Pile hinc ad festum Paschatis Resurrexionis Domini proxime futuri. Et Jacobus de Granpa predictus dare et soluere promisit dicto Jacobo petrario yperperos LII pro omnibus dictis laboreis de quibus dictus Jacobus petrarius fuit confessus et contentus habuisse et recepisse a dicto Jacobo de Granpa pro parte solutionis dictorum laboreriorum perperos XX. Et residuum dictorum LII perperorum, videlicet perperos XXXII dare et soluere promisit dictus Jacobus de Granpa dicto Jacobo petrario pro completa solutione dictorum laboreriorum, quando completa erit dicta laboreria in thermino suprascripto. Et predicta seruare promiserunt dicte partes sibi ad inuicem ut suprascriptum est sub pena perperos XXV soluenda comuni Ragusii per partem predictam non seruata ut supra dictum est. Et pena predicta soluta uel non, nichilominus seruare promittunt dicte partes sibi ad inuicem ut supra continetur. Renunciando etc. Et totum dictum laborerium debet esse de lapidibus de Curçola.

Die IIIIa Ianuaris dictus Jacobus petrarius fuit confessus et contentus habuisse et recepisse a dicto Jacobo de Granpa pro parte solutionis dicti laborerii perperos XV.

Die XXV Ianuaris dictus Jacobus Velloeuch fuit confessus habuisse a dicto Jacobo Granpa pro parte solutionis dicti laborerii perperos V.

Die X marcii Jacobus petrarius fuit confessus habuisse a dicto Jacobo de Granpa perperos X.

Die XIII Nouembris (1375)

Helias bastasius facit manifestum quod ipse constituit se fideiussorem pro Brayco Rados bastasio de presentando ipsum coram domino quotiens fuerit per curiam requisitus.

Mathe de Ragnina facit manifestum quod ipse se tenet pacatum integraliter et contentum a Dobretcho Ruganouich de omni debito quod sibi dare debuit de toto tempore preterito usque ad diem presentem quacumque ratione uel causa. Et propterea fecit sibi finem, remissionem, quietationem perpetuam et securitatem ac specialem pactum sibi aliquid perpetuum non petendi pro premissis.

Die XV mense predicti (1375)

Bogaue de Tholoe facit manifestum quod de debito ducatorum CLXXXII quod debet recipere per cartam notarii a Milossio cognato Giue stacionarii, Palchus presbiteri Dobre debet habere pro parte sua ducatos auri LXXVIII. Et quicquid exigeretur vadit per rationem inter ipsos.

Die VII februarii Palchus predictus fuit confessus habuisse a dicto Bogaue per dictam cartam ducatos XX.

Iuan Metiglauch sartor constituit se plegius pro Pribillo cuppario quod dabit ser Blasio de Sorgo cupos C infra dies VIII proxime futuros.

V

Die XV Nouembris (1375).

Radosclaus Vesella facit manifestum quod ipse locauit ad afictum unam suam domum lapideam positam in Ragusio Domane Vidoeuch pro uno anno proxime venturo. Promictens dictus Domane dare et soluere dicto Radisclauo pro (a)fictu dicte domus quolibet mense dicti anni grossos IIII-or. Et si non soluet dictum (a)fictum in terminis supra ordinatis quod dictus Radosclaus possit expellere Domanam de dicta sua domo. Et ex nunc dictus Radosclaus fuit confessus et contentus sibi esse integre solutum et satisfactum a dicto Domane de (a)fictu dicte domus pro tempore quo stetit in ipsa domo usque in presentem diem. Et quod omnis scriptura que apparuit facta per dictum Domagnam dicto Radosclauo usque in presentem diem sit cassa faciens dictus Radosclaus dicto Domane finem et remissionem usque in presentem diem.

BILJEŠKE

¹ C. Fisković, Naši graditelji i kipari XV. i XVI. stoljeća u Dubrovniku, Zagreb 1947, 65.

² R. Jeremić — J. Tadić, Prilozi za istoriju zdravstvene kulture starog Dubrovnika I, Beograd 1938, 9.

³ O menzolama »dentes« usp. Fisković, n. dj. 66.

⁴ 18. I 1348. Grube Borschi petrarius promisit et se obligavit Valco de Goçe de dando eidem hinc ad festum sancti Blasii unam balconatam de una colona illius forme quam fecit Iuano. Et unum balconcellum de duobus collonnis illius forme sicut est balconcellus de qua est in domo dicti Vlachi pro yperperis octo. De quibus recepit ad presens unum ducatum, et unum aliud promisit sibi dare die lune. Et residuum completo opere. Renuntiando. — Diversa cancellarie 15, 85'. Historijski arhiv Dubrovnik.

⁵ 7. VII 1366. Pauoe petrarius et Radosius petrarius faciunt manifestum quod ipsi promittunt et se obligant ser Nicole Georgii de Caboga de dando eidem usque ad proximum festum sancti Martini unam balchonatam magnam cum duabus colonis et cum listis circum sicut est illa per quondam patris dicti ser Nicole. Et duas fenestras sarasinescas altas sicut ista balchonata et amplas per rationem. Et fulcire murum de listis incipiendo a balchionata quondam patris dicti ser Nicole usque ad domum Pasche de Sorgo pro yperperis XXXV. Et si non darent dictam balchionatam et fenestras et listas ad dictum terminum que cadant ad illam penam quam placuerit dicto ser Nicole. Ad meliorem se donando in partem et in totum prout dicto ser Nicole placuerit se tenere. Renunciando. — Diversa cancellariae 20, 147'. Historijski arhiv Dubrovnik.

⁶ Nema ga u popisu klesara kod N. Božanić-Bezić, Majstori od IX do XIX stoljeća u Dalmaciji, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 15, Split 1963, 224—270.

⁷ Usp. C. Fisković, Prvi poznati dubrovački graditelji, Dubrovnik 1955, 8.

⁸ Usp. I. Mahnken, Dubrovački patricijat u XIV veku, Beograd 1960. 142—144, 382, 408, 420—422.

⁹ Mahnken, n. dj. 422.

ENCORE UN TAILLEUR DE PIERRE DU XIVes. A DUBROVNIK

Josip Lučić

L'auteur de l'article traite un intéressant contrat du XIVes. qu'il a trouvé dans les Archives de Dubrovnik et dans lequel est mentionné le tailleur de pierre Jacob Velojević qui s'engage à exécuter une fenêtre »sarrasine« et des consoles. L'auteur accepte l'opinion de Cvito Fisković que la fenêtre sarrasine est une fenêtre ordinaire avec arc pointu et chambranles qui ont des bases profilées et des chapiteaux feuillus. Le tailleur de pierre en question était inconnu jusqu'à présent parmi les tailleurs de pierre de Dubrovnik du XIVes. Par une analyse paléographique du texte et du manuscrit, ainsi que du filigrane conservé, l'auteur date le contrat de la seconde moitié du XIVes., plus exactement de l'année 1375.